

en langduriger op een hoog peil bleef, als gevolg van de verdiensten in de min of meer gedwongen arbeid voor de Duitsers.

Dirk Jan Wolfram

F. Gouda, Th. Brocades Zaalberg, *American visions of the Netherlands East Indies/Indonesia. US foreign policy and Indonesian nationalism, 1920-1949* (Amsterdam: Amsterdam university press, 2002, 382 blz., €31,90, ISBN 90 5356 479 9).

Over de bemoeienis van de Verenigde Staten met de Indonesische revolutie is veel gepubliceerd. Een nieuw boek over de Amerikaanse rol moet dan ook wel bijzondere informatie c.q. nieuwe inzichten bieden, wil het iets wezenlijks toevoegen aan de bestaande kennis. Hoewel de door Frances Gouda en haar compagnon Thijs Brocades Zaalberg geschreven studie geen spectaculaire nieuwsfeiten bevat die nopen tot wezenlijke bijstelling van de geschiedschrijving, betreft hun werk een oorspronkelijk, boeiend en inzichtelijk geschreven onderzoek dat tal van interessante wetenswaardigheden bevat die het lezen meer dan de moeite waard maken.

De auteurs voegen een nieuwe dimensie toe aan de bestaande historiografie door de Amerikaanse betrokkenheid bij de Indonesische dekolonisatie in een langer tijdsbestek te plaatsen en de betrekkingen met de kolonie vanaf de jaren twintig te beschrijven. Aldus tonen zij aan dat de Amerikaanse interesse in Indonesië na 1945 aanvankelijk weinig voorstelde en een voortzetting was van de vooroorlogse, die primair economisch van aard was. Zolang het Amerikaanse belang om de voor haar economie essentiële grondstoffenstroom weer op gang te krijgen parallel liep aan de Nederlandse wens van een onder zijn regie verlopende dekolonisatie, verkoos Washington een neutrale, afstandelijke opstelling die pro-Nederlands uitpakte. Een zekere dubbelhartigheid kan de VS daarbij niet worden ontzegd. Weliswaar bepleitte de regering Truman het zelfbeschikkingsrecht, zolang een herstel van het Nederlands gezag de beste garantie leek voor een ongestoorde grondstoffenexport, bleef het bij loze woorden. De VS waren onwillig zich met het dekolonisatieconflict te bemoeien tot zij min of meer voor het blok gezet werden door de Amerikaanse uitverkiezing als lid van de VN-commissie van goede diensten (CGD) in de zomer van 1947. Tot dan toe hadden de Amerikanen oogluikend toegestaan dat Nederland Amerikaanse wapens verscheepte naar Indonesië om zijn bewind te herstellen en hadden zij Nederland in de waan gelaten dat op blijvende steun kon worden gerekend. Pas in de zomer van 1948 voltrok zich een kentering. Hoe deze omwenteling zich aan Amerikaanse zijde voltrok, wordt nauwgezet beschreven. De hoofdstukken daarover vormen het meest interessante deel van het boek. Daarbij is het frappant te lezen hoezeer de persoonlijke inzichten van de Amerikaanse CGD-leden gaandeweg steeds meer samenvielen met, zo niet medebepalend c.q. richtinggevend waren voor de Amerikaanse koerswijziging op het State Department. Uitgebreed staan de auteurs dan ook stil bij de visies en invloed van de Amerikaanse diplomaten ter plekke. Met name de rol van H. M. Cochran had daarbij nog wel wat meer mogen worden uitgediept. Het valt haast te betreuren dat het boek stopt met de soevereiniteitsoverdracht aangezien Cochran als ambassadeur in Indonesië gedurende de eerste jaren na 1949 nog een cruciale rol heeft vervuld in de Amerikaans-Indonesische betrekkingen. Hij verdient nog eens een aparte studie.

Het neerslaan van de communistische opstand te Madioen in september 1948 door de Republiek gaf tenslotte de doorslag voor Amerika om definitief van zijde te veranderen. Aange-

spoord door Cochran besloot Washington zijn kaarten te zetten op de Indonesische nationalistten. Nieuw is dit alles niet. Desondanks is het boeiend nog eens bevestigd te zien dat geopolitieke overwegingen inderdaad ten grondslag lagen aan de gewijzigde Amerikaanse stellingname. Uitgebreid wordt in het boek stilgestaan bij een memorandum dat de invloedrijke regeringsadviseur G. F. Kennan schreef op vrijwel dezelfde dag dat het Nederlandse kabinet instemde met de tweede politionele actie en dat min of meer als leidraad fungeerde voor het Amerikaanse regeringsbeleid, c.q. het regeringsstandpunt vertolkte. Nadat China in handen van Mao was gevallen, situeerde Kennan het belangrijkste bolwerk van de Koude Oorlog niet langer in Europa, maar in Azië. De situatie in Indonesië was dientengevolge doorslaggevend om de communistische opmars tegen te houden. Indonesië moest per se voor de westerse wereld behouden blijven en Nederland diende dus gedwongen te worden akkoord te gaan met een Indonesische staat inclusief de Republiek. Aan de hand van Kennans nota rekt het boek definitief af met de tot op de huidige dag hardnekkige misvatting dat de Amerikaanse opstelling anders zou zijn geweest indien de tweede politionele actie niet zou hebben plaatsgevonden. De auteurs tonen aan dat deze militaire operatie noch de oorzaak van de gewijzigde Amerikaanse opstelling was, noch de aanleiding van de omwenteling, maar alleen maar een argument extra vormde om Nederland tot inkeer te dwingen. Het vergemakkelijkte als het ware het Amerikaanse besluit op de Republiek te stemmen. Kortom de opmars naar Djokja had er geen beslissende invloed meer op. Het besluit Indonesië te steunen was voordien al genomen. Het is de verdienste van Gouda en Brocades Zaalberg dat zij het Amerikaanse omwentelingsproces zo inzichtelijk hebben gemaakt. Zij bevestigen nog eens dat de Amerikaanse opstelling in de Indonesische kwestie uitsluitend was ingegeven door het eigenbelang en dat Washington zich in essentie niets gelegen liet liggen aan de belangen van de twee strijdende partijen als deze niet strookten met de zijne. Al met al hebben zij een verhelderend overzichtswerk geschreven over de Amerikaanse geëngageerdheid met de voormalige Nederlandse kolonie tot 1949 en vormt het boek een belangrijke aanwinst op de bestaande literatuur.

Hans Meijer

N. G. B. Gouka, *De petitie-Soetardjo. Een Hollandse misser in Indië (1936-1938)* (Dissertatie Utrecht 2001; Amsterdam: Rozenberg publishers, 2001, 304 blz., ISBN 90 5170 549 2).

De petitie-Soetardjo heeft destijds meer opschudding verwekt in Nederland dan in het toenmalige Nederlands-Indië. Over de petitie is in de Indonesische literatuur dan ook weinig te vinden. Het bronnenmateriaal voor deze studie berust in eerste instantie op Nederlandse koloniale geschiedkundige werken, een biografie van de zoon van Soetardjo en commentaren uit de Indische en Indonesische pers uit die tijd. De studie beoogt de geschiedenis te analyseren van de petitie-Soetardjo, vanaf de indiening van het voorstel in 1936 tot de afwijzing in 1938. De petitie-Soetardjo is een van de belangrijkste pogingen van Indonesische zijde om, zoals de auteur stelt, Nederland er toe te brengen in gezamenlijk overleg te komen tot concrete en aan een tijdslimiet gebonden plannen voor de geleidelijke ontwikkeling van Indië tot een zelfstandige staat binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Na een overzicht van de politieke en economische situatie in Indië gaat de auteur in op de persoon Soetardjo en zijn loopbaan tot 1931. Hierin komt Soetardjo naar voren als iemand die vooral het belang van de bevolking voor ogen stond, maar ook als iemand die zich zeer kritisch uitliet over de verhoudingen binnen het